

รายงานฉบับสมบูรณ์
โครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

รายงานผลการดำเนินงานโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

โครงการ

ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ของพืชวงศ์กกในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

หัวหน้าโครงการ

ผศ.ดร.ช่อทิพย์ กัณท์โชติ

ภาควิชาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ คณะวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผู้ร่วมโครงการ

นางวาริณี พละสาร

ได้รับจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

จากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ประจำปีงบประมาณ 2556

คำนำ

โครงการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายของพืชวงศ์กกในมหาวิทยาลัย
อุบลราชธานีประจำปีงบประมาณ 2556 ได้รับทุนสนับสนุนงบประมาณจากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
เพื่อดำเนินโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมขั้นต้นโครงการได้ดำเนินงานเสร็จสิ้นบรรลุตามวัตถุประสงค์
เป็นที่เรียบร้อยแล้ว คณะทำงานหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานฉบับนี้จะมีประโยชน์สำหรับผู้สนใจเกี่ยวกับ
พืชวงศ์กก

คณะทำงาน
กันยายน 2557

สารบัญ

บทที่	1 รายละเอียดโครงการ	1
บทที่	2 ผลการดำเนินงาน	4
	● ข้อมูลและลักษณะทางพฤกษศาสตร์	5
	● สรุปผลการศึกษา	9
บทที่	3 ผลสำเร็จของการดำเนินงาน	10
	บทที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข	11
	บรรณานุกรม	12
	ภาคผนวก	
	- ตัวอย่างพืชวงศ์กก	13

บทที่ 1

รายละเอียดโครงการ

1.1 หลักการและเหตุผล

พืชวงศ์กก (Cyperaceae) เป็นไม้ล้มลุกฤดูเดียว (annual herb) หรือหลายฤดู (perennial herb) ส่วนใหญ่ลำต้นเป็นรูปสามเหลี่ยม การเรียงตัวของใบแยกออกเป็นสามทิศทาง (3-ranked) และช่อดอกย่อย (spikelet) มีขนาดเล็กประมาณ 1-5 มิลลิเมตร พืชวงศ์นี้มีความสำคัญอย่างมากในระบบนิเวศ โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ เพราะเป็นผู้ผลิตที่สำคัญในห่วงโซ่อาหาร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพืชอาหารสำหรับสัตว์กินพืช (herbivores) หลายๆ ชนิด นอกจากช่วยปกคลุมรักษาความชุ่มชื้นแก่ผิวดินแล้ว ยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ขนาดเล็กรวมทั้งแมลงนานาชนิด กก บางชนิดสามารถนำมาใช้เป็นดัชนีบ่งชี้ถึงความเสื่อมโทรมของพื้นที่ได้ เช่น กกดอกแบน (*Cyperus compressus* L.) เป็นต้น (Simpson *et al.*, 2001) สำหรับประเทศไทยมีการนำพืชวงศ์กกมาใช้ประโยชน์กันอย่างแพร่หลาย นิยมนำมาทำเป็นเครื่องจักสานประเภทเสื่อ กระจาด กระเช้า และใช้เป็นอาหาร เช่น แห้ว (*Eleocharis dulcis* Hensch. var. *tuberosa* T.Koyama) เป็นต้น รวมทั้งยังมีอีกหลายชนิดที่มีศักยภาพสำหรับใช้เป็นสมุนไพรรักษาโรค และปลูกเป็นไม้ประดับ

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีมีเนื้อที่ประมาณ 5,228 ไร่ โดยพื้นที่ดั้งเดิมเป็นที่สาธารณประโยชน์และเขตป่าสงวนแห่งชาติ ลักษณะภูมิประเทศประกอบด้วย (1) ป่าเต็งรัง (dipterocarp forest) ขนาดใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณป่าร่องก้อที่อยู่ทางทิศตะวันออกของมหาวิทยาลัยที่ยังคงสภาพเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารหลายแห่งรวมถึงหนองอีเจม (2) พื้นที่ชุ่มน้ำ (wetland) ที่มีรูปแบบเป็นพื้นที่ราบลุ่มและชื้นแฉะ ประกอบด้วยพรรณไม้ที่สามารถพบเห็นได้ทั่วไปในพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงมหาวิทยาลัยมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพื้นที่ของมหาวิทยาลัยมายาวนาน มีการใช้ประโยชน์จากผืนป่าซึ่งมีพรรณไม้นานาชนิดที่เป็นเสมือนตัวแทนของป่าธรรมชาติและป่าวัฒนธรรมของท้องถิ่นอันก่อให้เกิดภูมิปัญญาพื้นบ้านควรค่าแก่การศึกษาและการอนุรักษ์ กล่าวคือพรรณไม้หลายชนิด มีคุณค่าใน ด้านการศึกษาวิวัฒนาการ อาทิเช่นกลุ่มพืชชั้นต่ำ เฟินและกลุ่มไถ่ไถ่เฟิน พืชเมล็ดเปลือย และพืชกินแมลง เป็นต้น ดังนั้นนักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจสามารถใช้เป็นห้องสมุดทางธรรมชาติสำหรับเป็นแหล่งศึกษาข้อมูลทางวิชาการ รวมทั้งใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยไม่ต้องลงทุนหรือไปเสาะแสวงหาจากแหล่งอื่นตลอดระยะเวลาดำเนินการที่ผ่านมาของปีงบประมาณ 2553 ที่คณะทำงานได้รับจัดสรรทุนโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมจากกองส่งเสริมการวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้ศึกษาความหลากหลายของพรรณไม้พื้นล่างในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เพื่อจัดทำฐานข้อมูลพรรณไม้ท้องถิ่นเมื่อโครงการดังกล่าวเสร็จสิ้นลงและต่อมาในปี พ.ศ. 2554 ก็ได้รับจัดสรรงบประมาณจำนวนหนึ่งให้จัดทำหนังสือพรรณไม้ ม.อุบล เล่ม 2 แต่อย่างไรก็ตามในครั้งนั้นเป็นการสำรวจความหลากหลายที่มีขอบเขตการศึกษาพรรณไม้เฉพาะกลุ่มซึ่งไม่รวมพืชวงศ์กกและวงศ์หญ้า เนื่องจาก ประกอบด้วยสมาชิกจำนวนมากและโครงสร้างดอกมีขนาดเล็ก การตรวจสอบระบุชนิดของพืชกลุ่มนี้จำเป็นต้องศึกษาภายใต้กล้องจุลทรรศน์เท่านั้น

มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีศักยภาพในการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้องค์ความรู้และนำมาพัฒนาถ่ายทอดเผยแพร่สู่สังคมต่อไป การได้มาซึ่งองค์ความรู้สำหรับเผยแพร่ข้อมูลสถานภาพพรรณไม้ดั้งเดิม (native plant) และพรรณไม้ต่างถิ่น (exotic plant) ที่กระจายพันธุ์เข้ามาตลอดเวลาถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกสำหรับการวางแผนอนุรักษ์และการนำไปใช้ประโยชน์แบบยั่งยืน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคลากร นักศึกษา และผู้คนในชุมชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญ หวงแหวนทรัพยากรธรรมชาติ ของท้องถิ่น โครงการนี้จึงมุ่งเน้นดำเนินการสำรวจความหลากหลาย คุณสมบัติด้านสมุนไพร จากปราชญ์ชาวบ้าน และการใช้ประโยชน์จากพืชวงศ์กกในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เพื่อรวบรวมเป็นฐานข้อมูลสำหรับการประยุกต์ใช้ทรัพยากรพืชและการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ สำหรับมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีให้ได้ผลสูงสุดต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อสำรวจความหลากหลาย จำนวนชนิด ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อพื้นเมือง ช่วงระยะเวลาการออกดอก และลักษณะทางสัณฐานวิทยาของพืชวงศ์กกในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1.2.2 เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากพืช วงศ์กก จาก ชุมชนโดยรอบมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1.3 กลุ่มเป้าหมาย (สำหรับโครงการอบรม / เผยแพร่): -

1.4 พื้นที่ / กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา: เขตพื้นที่ป่า และเขตพื้นที่การศึกษาของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1.5 ผลผลิตของงานที่จะส่งมอบ:

1.5.1 ข้อมูลพืชวงศ์กกในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1.5.2 โปสเตอร์พืชวงศ์กกในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

1.8 แผนการดำเนินงาน

1.8.1 การสำรวจและเก็บข้อมูลพรรณไม้พื้นล่าง

- (1) ออกสำรวจ ถ่ายภาพ และเก็บตัวอย่างพรรณไม้
- (2) ตรวจสอบระบุชื่อวิทยาศาสตร์ และบรรยายลักษณะทางพฤกษศาสตร์
- (3) สอบถามข้อมูลด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน จากปราชญ์ชาวบ้าน
- (4) จัดเก็บตัวอย่างพรรณไม้แห้งตามหลักการสากลไว้ในพิพิธภัณฑ์พืชภาคชีววิทยาศาสตร์ชีวภาพ คณะวิทยาศาสตร์

1.8.2 การเขียนรายงานผลการวิจัยตลอดโครงการเสนอต่อมหาวิทยาลัย

1.9 ระยะเวลาดำเนินงาน: ระยะเวลา 12 เดือน ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2555 – 30 กันยายน 2556

1.10 ร่างกำหนดการ (สำหรับโครงการอบรม สัมมนา เผยแพร่): -

1.11 ผลที่คาดว่าจะได้รับในการดำเนินโครงการฯ :

1.11.1 โปสเตอร์รวมภาพและชื่อพี่วงศักร

1.12 ตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ: ด้านเวลา ดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด

1.13 ตัวชี้วัดตามเกณฑ์ประกันคุณภาพ

แผนการบูรณาการกับการเรียนการสอน	ลักษณะการบูรณาการ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
1101 142 โลกของพืช หลักสูตรปริญญาตรี นักศึกษาชั้นปีที่ 1-4	การนำนักศึกษาที่ลงเรียนเรียนออก ศึกษาพื้นที่อนุรักษ์ต้นน้ำร่องก่อ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	จำนวนนักศึกษาที่มีส่วนร่วมใน กิจกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 70

1.14 การติดตามการดำเนินงาน: รายงานผลการดำเนินงานทุก 3 เดือน ให้คณะและมหาวิทยาลัยทราบ ตามระบบที่มหาวิทยาลัยกำหนด

1.15 การประเมินและรายงานผลการดำเนินงาน

- ส่งรายงานผลการดำเนินโครงการฉบับสมบูรณ์ตามรูปแบบที่มหาวิทยาลัยกำหนด ให้กับคณะและมหาวิทยาลัยทราบ จำนวน 2 เล่ม ภายใน 30 วัน นับจากวันที่ดำเนินการแล้วเสร็จ
- ส่งรายงานทางการเงินให้กับคณะและมหาวิทยาลัยภายใน 45 วัน จากวันที่ดำเนินการเสร็จ

บทที่ 2
ผลการดำเนินงาน

การสำรวจพืชวงศ์กก ในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ระหว่างเดือนตุลาคม 255 5 ถึง เดือนกันยายน 2556 พบจำนวนทั้งสิ้น 9 สกุล 19 ชนิด (ตารางที่ 1) และในจำนวนทั้งหมดนี้มี 3 ชนิดที่สามารถระบุชื่อวิทยาศาสตร์ได้เพียงระดับสกุลเท่านั้น

ตารางที่ 1 รายชื่อพืชวงศ์กกในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ชื่อสกุล	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ช่วงเวลาการออกดอก-ติดผล
<i>Cyperus</i>	<i>C. compactus</i> Retz.	หญ้าใบคม	มี.ค.-ก.ค.
	<i>C. difformis</i> L.	กกขนาก	พ.ค.-ก.ค.
	<i>C. digitatus</i> Roxb.	กกดอกแดง กกรังกา หญ้ารังกา	ธ.ค.-มี.ค.
	<i>C. iria</i> L.	หญ้ากกทราย หญ้ารังกา หางกา ขาว กกหัวแดง หญ้าหัวแดง	ต.ค.-ม.ค.
	<i>C. rotundus</i> L.	หญ้าแห้วหมู หญ้าขนหมู	ต.ค.-ม.ค.
<i>Eleocharis</i>	<i>E. sp.</i>	-	ต.ค.-ธ.ค.
<i>Fimbristylis</i>	<i>F. ferruginea</i> (L.) Vahl	-	พ.ย.-ก.พ.
	<i>F. miliacea</i> (L.) Vahl	หญ้ารัตเขียด นวดปลาตุก	ธ.ค-ก.ค.
	<i>F. schoenoides</i> (Retz.) Vahl	หญ้าหางหนู	ต.ค.-ม.ค.
	<i>F. cf. tristachya</i> R.Br.	-	ต.ค.-ธ.ค.
	<i>F. sp.</i>	-	พ.ย.-ก.พ.
<i>Fuirena</i>	<i>Fu. ciliaris</i> (L.) Roxb.	-	พ.ย.-ก.พ.
<i>Kyllinga</i>	<i>K. brevifolia</i> Rottb.	หญ้าดอกขาว หญ้าหัวมิ่ง	ต.ค.-ม.ค.
<i>Lipocarpha</i>	<i>L. pygmaea</i> Kern	-	พ.ย.-ม.ค.
<i>Pycneus</i>	<i>P. cf. pumilus</i> (L.) Nees ex C.B.Clark	-	พ.ย.-ม.ค.
	<i>P. sp.</i>	-	ต.ค.-ธ.ค.
<i>Rhynchospora</i>	<i>R. longisetis</i> R.Br.	-	ต.ค.-ธ.ค.
<i>Scleria</i>	<i>S. kerrii</i> Turrill	หญ้าปุมปาว	ต.ค.-ม.ค.
	<i>S. levis</i> Retz.	หญ้าสามคม หญ้าคมบาง	ต.ค.-ม.ค.

• ข้อมูลและลักษณะทางพฤกษศาสตร์

1. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Cyperus compactus* Retz.

ชื่อพื้นเมือง: หญ้าใบคม

ไม้ล้มลุก พืชหลายปี ลำต้นมีสามมุม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 4-6.5 มม. ยาว 60-90 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลมหรือเรียวแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อเชิงลดรูปรางกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 6-17 ซม. ช่อดอกย่อยจำนวนมาก กาบช่อย่อย มี 3-6 อัน เกสรเพศผู้ 3 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 3 อัน ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 603

2. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Cyperus difformis* L.

ชื่อพื้นเมือง: กกขนาก

ไม้ล้มลุก พืชปีเดียว ลำต้นมีสามมุมแหลม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 2-5 มม. ยาว 10-18 มม. ขอบใบเรียบ ปลายใบเรียวแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อเชิงลดรูปไข่ ยาวประมาณ 5 มม. ช่อดอกย่อยจำนวนมาก กาบช่อย่อยรูปวงกลม เกสรเพศผู้ 1-2 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 3 อัน ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 604

3. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Cyperus digitatus* Roxb.

ชื่อพื้นเมือง: กกดอกแดง กกรังกา หญ้ารังกา

ไม้ล้มลุก พืชหลายปี ลำต้นมีสามมุมแหลม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 4-11 มม. ยาว 80-130 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบเรียวแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อเชิงลดรูปทรงกระบอก ยาว 3-5 ซม. ช่อดอกย่อยจำนวนมาก กาบช่อย่อยรูปรี เกสรเพศผู้ 3 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 3 อัน ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 605

4. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Cyperus iria* L.

ชื่อพื้นเมือง: หญ้ากัททราย หญ้ารังกา หางกาขาว กกหัวแดง หญ้าหัวแดง

ไม้ล้มลุก พืชปีเดียว ลำต้นมีสามมุมแหลม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 1-5 มม. ยาว 6-12 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบเรียวแหลม หรือแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อเชิงลดรูปไข่ ยาว 1-3 ซม. ช่อดอกย่อยจำนวนมาก กาบช่อย่อยรูปไข่กลับ เกสรเพศผู้ 2 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 3 อัน ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 606

5. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Cyperus rotundus* L.

ชื่อพื้นเมือง: หญ้าแห้วหมู หญ้าขนหมู

ไม้ล้มลุก พืชหลายปี ลำต้นมีสามมุมแหลม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 2-5 มม. ยาว 35-50 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบเรียวแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อเชิงลดรูปไข่กลับ ยาว 1-4 ซม. ช่อดอกย่อย 3-7 ช่อ กาบช่อดอกรูปไข่ เกสรเพศผู้ 3 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 3 อัน
ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 607

6. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Eleocharis* sp.

ชื่อพื้นเมือง: -

ไม้ล้มลุก พืชปีเดียว ลำต้นกลม ใบเป็นใบเดี่ยว ลดรูปเป็นกาบใบ ยาว 1-2 ซม. ปลายเฉียง ดอกเป็นดอกช่อ ช่อดอกย่อยรูปไข่ ยาว 2.5-6 มม. กาบช่อดอกรูปรีถึงรูปไข่ เกสรเพศผู้ 2 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 2 อัน
ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 608

7. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Fimbristylis ferruginea* (L.) Vahl

ชื่อพื้นเมือง: -

ไม้ล้มลุก พืชหลายปี ลำต้นมีสามมุม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 5-16 มม. ยาว 4-12 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบมน ดอกเป็นดอกช่อ ช่อดอกย่อย 3-10 ช่อ กาบช่อดอกรูปไข่หรือรูปรี เกสรเพศผู้ 3 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 2 อัน
ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 609

8. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Fimbristylis miliacea* (L.) Vahl

ชื่อพื้นเมือง: หญ้ารัตเขียด หนวดปลาชุก

ไม้ล้มลุก พืชปีเดียว ลำต้นสี่เหลี่ยม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 1-3 มม. ยาว 9-38 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อดอกย่อยจำนวนมาก กาบช่อดอกรูปไข่ เกสรเพศผู้ 1 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 3 อัน
ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 610

9. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Fimbristylis schoenoides* (Retz.) Vahl

ชื่อพื้นเมือง: หญ้าหางหนู

ไม้ล้มลุก พืชปีเดียว ลำต้นมีสามมุม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปเส้นด้าย กว้าง 0.5-0.8 มม. ยาว 5-15 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อดอกย่อย 1-2 ช่อ กาบช่อดอกรูปรางกลม เกสรเพศผู้ 2 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 2 อัน
ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 611

10. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Fimbristylis cf. tristachya* R.Br.

ชื่อพื้นเมือง: -

ไม้ล้มลุก พืชหลายปี ลำต้นสีเหลือง ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 0.8-1.5 มม. ยาว 8-20 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบมน ดอกเป็นดอกช่อ ช่อดอกย่อย 3-7 ช่อ กาบช่อย่อยรูปไข่ เกสรเพศผู้ 3 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 2 อัน

ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 612

11. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Fimbristylis* sp.

ชื่อพื้นเมือง: -

ไม้ล้มลุก พืชปีเดียว ลำต้นมีสามมุม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 1-3 มม. ยาว 9-26 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบมน ดอกเป็นดอกช่อ ช่อดอกย่อย 4-10 ช่อ กาบช่อย่อยรูปไข่ เกสรเพศผู้ 2 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 2 อัน

ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 613

12. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Fuirena ciliaris* (L.) Roxb.

ชื่อพื้นเมือง: -

ไม้ล้มลุก พืชปีเดียว ลำต้นสีเหลือง ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 2-6 มม. ยาว 6-12 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อดอกย่อยจำนวนมาก กาบช่อย่อยรูปไข่กลับ เกสรเพศผู้ 2 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 3 อัน

ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 614

13. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Kyllinga brevifolia* Rottb.

ชื่อพื้นเมือง: หญ้าดอกขาว หญ้าหัวมอ่ง

ไม้ล้มลุก พืชหลายปี ลำต้นมีสามมุมแหลม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 0.8-2.5 มม. ยาว 5-14 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อเชิงลดรูปร่างกลม เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1 ซม. กาบช่อย่อยจำนวนมาก เกสรเพศผู้ 2 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 2 อัน

ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 615

14. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Lipocarpa pygmaea* Kern

ชื่อพื้นเมือง: -

ไม้ล้มลุก พืชปีเดียว ลำต้นกลม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 1-2 มม. ยาว 3-7 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อเชิงลดรูปไข่ เส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 5 มม. กาบช่อย่อยรูปรี เกสรเพศผู้ 1 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 3 อัน

ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 616

15. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Pycreus cf. pumilus* (L.) Nees ex C.B.Clark

ชื่อพื้นเมือง: -

ไม้ล้มลุก พืชปีเดียว ลำต้นมีสามมุมแหลม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 1-2 มม. ยาว 5-12 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบ เรียวแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อเชิงลดรูปร่างกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง ประมาณ 2 ซม. กาบช่อย่อยรูปไข่ เกสรเพศผู้ 2 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 2 อัน ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 617

16. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Pycreus* sp.

ชื่อพื้นเมือง: -

ไม้ล้มลุก พืชปีเดียว ลำต้นมีสามมุม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 1-3 มม. ยาว 1-4 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อเชิงลดรูปร่างกลม เส้นผ่านศูนย์กลาง 1.5-2.5 ซม. กาบช่อย่อยรูปไข่ เกสรเพศผู้ 2 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 2 อัน ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 618

17. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Rhynchospora longisetis* R.Br.

ชื่อพื้นเมือง: -

ไม้ล้มลุก พืชปีเดียว ลำต้นมีสามมุม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปแถบ กว้าง 1-3 มม. ยาว 9-16 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อดอกย่อยจำนวนมาก กาบช่อย่อยรูปไข่ เกสรเพศผู้ 2-3 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 2 อัน ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 619

18. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Scleria kerrii* Turrill

ชื่อพื้นเมือง: หญ้าปุมปาว

ไม้ล้มลุก พืชหลายปี ลำต้นมีสามมุมแหลม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปขอบขนาน กว้าง 3-6 มม. ยาว 12-25 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบ บแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อดอกย่อยมีเพศเดียว กาบช่อย่อยรูปไข่ เกสรเพศผู้ 3 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 3 อัน ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 620

19. ชื่อวิทยาศาสตร์: *Scleria levis* Retz.

ชื่อพื้นเมือง: หญ้าสามคม หญ้าคมบาง

ไม้ล้มลุก พืชหลายปี ลำต้นมีสามมุมแหลม ใบเป็นใบเดี่ยว รูปขอบขนาน กว้าง 1-2 มม. ยาว 19-30 ซม. ขอบใบเรียบ ปลายใบ บแหลม ดอกเป็นดอกช่อ ช่อดอกย่อยมีเพศเดียว กาบช่อย่อยรูปไข่ เกสรเพศผู้ 3 อัน ยอดเกสรเพศเมีย 3 อัน ตัวอย่างพรรณไม้แห้ง: C. Kantachot 621

• สรุปผลการศึกษา

จากการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลพืชวงศ์กก ในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ระหว่างเดือนตุลาคม 2555 ถึง เดือนกันยายน 2556 สรุปผลได้ดังนี้

1. พบพืชจำนวน 9 สกุล 19 ชนิด โดยสกุลที่มีความหลากหลายชนิด (species richness) มากที่สุดคือ สกุล *Cyperus* และ *Fimbristylis* พบสกุลละ 5 ชนิด

2. พืชวงศ์กกในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานีส่วนใหญ่พบกระจายพันธุ์บริเวณชุ่มน้ำ และมีช่วงเวลาการออกดอก-ติดผลระหว่างเดือนตุลาคม-มีนาคม

3. จากหนังสือพรรณพฤกษชาติแห่งประเทศไทย (Flora of Thailand) มีพืช 6 ชนิดที่ไม่มีมีการรายงานพบในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ (1) *Fimbristylis ferruginea* (2) *F. schoenoides* (3) *Fuirena ciliaris* (4) *Lipocarpus pygmaea* (5) *Scleria kerrii* และ (6) *S. levis* แต่ในการศึกษาคั้งนี้พบกระจายพันธุ์อยู่ในพื้นที่ป่าธรรมชาติของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ได้แก่ป่าธรรมชาติบริเวณหนองอีเจมและเขตอนุรักษ์ต้นน้ำร่องก่อ

บทที่ 3 ผลสำเร็จของการดำเนินงาน

3.1 ผลสำเร็จของการดำเนินงานตามตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ

- 3.1.1 ด้านปริมาณ: ไม่สามารถส่งผลผลิตที่จะส่งมอบได้ตามที่กำหนดไว้ในแผนงาน
- 3.1.2 ด้านคุณภาพ: ดำเนินโครงการได้สอดคล้องและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กล่าวคือ มีข้อมูลพีชวงค์ก สำหรับนำ ไป ใช้เป็นแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์ และจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืนภายในมหาวิทยาลัยต่อไป
- 3.1.3 ด้านเวลา: สามารถส่งผลรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ได้ตามเวลาที่กำหนด

3.2 ผลสำเร็จของการดำเนินงานตามตัวชี้วัดตามเกณฑ์ประกันคุณภาพ: ไม่มี

บทที่ 4

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ไข

1. ปัญหาและอุปสรรค

จำนวนชนิดพืชวงศ์กกจากการสำรวจมีจำนวนน้อย ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงไม่สามารถนำข้อมูลมาจัดทำเป็นโปสเตอร์พรรณไม้ได้ อย่างไรก็ตามภาพตัวอย่างพรรณไม้บางชนิดได้นำเสนอไว้ในภาคผนวกและส่งมอบเป็นไฟล์รูปภาพให้แก่ กองส่งเสริมการวิจัย บริการวิชาการและทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมสำหรับใช้ประโยชน์ต่อไป

2. แนวทางในการแก้ไข

ควรออกสำรวจและเก็บตัวอย่างพืชเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- ราชบัณฑิตยสถาน. 2541. ศัพท์พฤกษศาสตร์อังกฤษ-ภาษาไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.
อรุณการพิมพ์, กรุงเทพฯ.
- สวนพฤกษศาสตร์ป่าไม้ สำนักวิชาการป่าไม้ กรมป่าไม้. 2544. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย
เต็มสมิตินันท์ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). พิมพ์ครั้งที่ 2. บริษัทประชาชน จำกัด, กรุงเทพฯ.
- Keng, H. 1978. *Malayan Seed Plants*. Singapore University Press.
- Santisuk, T. & Larsen, K. 1998. *Flora of Thailand*. Vol. 6, Part 4, The Forest Herbarium,
Royal Forest Department, Thailand. Tistr Press, Bangkok.

ภาคผนวก

ตัวอย่างพีชวงค์กในมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ภาพที่ 1: ก. *Cyperus compactus* ข . *C. difformis* ค. *C. digitatus*
ง. *C. iria* จ. *C. rotundus* ฉ. *Eleocharis* sp.

ภาพที่ 2: ก. *Fimbristylis ferruginea* ข . *F. miliacea* ค. *F. schoenoides*
ง. *F. sp.* จ. *Fuirena ciliaris* ฉ. *Kyllinga brevifolia*